

УДК 336:639.3

Катан Л.І.*доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів та банківської справи
Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету***Добровольська О.В.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та банківської справи
Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету***Деревенець В.М.***студентка
Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету*

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ БІОРЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ РИБНИЦТВА

У статті розглянуто економічну сутність поняття «фінансове забезпечення сталого використання біоресурсів». Проведено аналіз перспектив розвитку вітчизняного ринку риби. Обґрунтовано необхідність перегляду нормативно-законодавчої бази рибно-господарської діяльності з урахуванням потреб українського суспільства та інтересів суб'єктів господарської діяльності. Наголошено, що подальший розвиток ринку риби повинен базуватися на створенні дієвого організаційно-економічного механізму, його функціонування, державному стимулюванні розвитку інфраструктури ринку, посиленні контролю якості риби та рибної продукції, модернізації рибогосподарських підприємств, оновленні матеріально-технічної бази й підвищенні капіталізації підприємства.

Ключові слова: фінансовий механізм, фінансове забезпечення, рибне господарство, водні біоресурси, фінансові ресурси.

Катан Л.И., Добровольская Е.В., Деревенец В.Н. ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПОСТОЯННОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВОДНЫХ БИОРЕСУРСОВ ПРЕДПРИЯТИЙ РЫБОВОДСТВА

В статье рассмотрена экономическая сущность понятия «финансовое обеспечение постоянного использования биоресурсов». Проведен анализ перспективы развития отечественного рынка рыбы. Обоснована необходимость пересмотра нормативно-законодательной базы рыбохозяйственной деятельности с учетом потребностей украинского общества и интересов субъектов хозяйственной деятельности. Отмечено, что дальнейшее развитие рынка рыбы должно базироваться на создании действенного организационно-экономического механизма, его функционирования, государственном стимулировании развития инфраструктуры рынка, усилении контроля качества рыбы и рыбной продукции, модернизации рыбохозяйственных предприятий, обновлении материально-технической базы и повышении капитализации предприятия.

Ключевые слова: финансовый механизм, финансовое обеспечение, рыбное хозяйство, водные биоресурсы, финансовые ресурсы.

Katan L.I., Dobrovolska O.V., Derevenets V.M. FINANCIAL SUPPORT OF WATER BIORESOURCES PERMANENT USE OF ENTERPRISES IN THE FIELD OF FISH-FARMING

Economic essence of the concept financial support of permanent use of bioresources has been considered in the article. The analysis of prospect of fish development in the domestic market has been conducted. The necessity of revision of normatively legislative bases of fish farming activity taking into account the necessities of Ukrainian society and interests of subjects of economic activity has been grounded. It has been marked that further development of fish market must be based on creation of the effective organizational and economic mechanism, its functioning, state stimulation of market infrastructure development, strengthening of control after fish and fish products quality, modernization of fish farming enterprises, updating of material and technical base, increasing of enterprise capitalization.

Keywords: financial mechanism, financial support, fish industry, water bioresources, financial resources.

Постановка проблеми. Актуальність пошуку інструментів фінансового забезпечення в аграрному секторі зростає за необхідності усунення впливу фінансової кризи, підвищення рівня продовольчої безпеки України й подальшого зростання життєвого рівня населення України.

Розвиток рибництва є не лише необхідним складником державної аграрної політики щодо збільшення рівня споживання населенням, але й важливим стратегічним напрямом диверсифікації агробізнесу та розширення зайнятості населення. Однак економічні та соціальні проблеми розвитку сільськогосподарського виробництва країни негативно вплинули на фінансове забезпечення підприємств цієї галузі.

Згідно із Законом України «Про аквакультуру», рибництво (аквакультура) – це є сільськогосподарська діяльність зі штучного розведення, утримання та вирощування об'єктів аквакультури у повністю або частково контрольованих умовах для одержання сільськогосподарської продукції та її реалізації, виробництва кормів, відтворення біоресурсів,

ведення селекційно-племінної роботи, а також надання рекреаційних послуг [1].

Незважаючи на те що проблеми розвитку підприємств галузі рибництва є предметом багатьох наукових досліджень, багато важливих питань через відсутність належного фінансування залишаються невирішеними. Зокрема, проблеми фінансового забезпечення розвитку та адаптації рибництва і рибно-переробної галузі до сучасних умов господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема фінансово-економічного розвитку рибного господарства України розглядалася в працях вітчизняних науковців: С.І. Алімова, П.П. Борщевського, М.С. Стасишена, М.А. Хвесика, Н.М. Яркіної та ін. Вона також знайшла відображення у відповідних законах України, державних програмах та законодавчих актах, а саме: «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них», «Про аквакультуру», «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів», «Про Концепцію розвитку рибного господарства України» тощо.

У переважній більшості робіт розглядаються загальні тенденції розвитку ринку риби і рибопродукції, стан експортно-імпорتنих операцій та (певною мірою) питання ціни продукції.

Але проблема фінансового забезпечення сталого використання водних біоресурсів підприємств галузі рибництва є актуальною і потребує подальших досліджень.

Мета статті полягає в аналізі перспектив розвитку вітчизняного ринку риби та обґрунтуванні необхідності створення дієвого організаційно-економічного механізму його функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження. З урахуванням потенційних можливостей розвитку рибного господарства України, стратегічної важливості його для гарантування продовольчої безпеки країни, а також необхідності відродження іміджу України як морської та рибогосподарської держави необхідно відродити галузь на новому рівні. Це потребує впровадження інноваційних досягнень, спрямування в галузь значних інвестиційних ресурсів. Досягнення зазначених цілей можливо за умов поліпшення фінансового забезпечення, перегляду наявних положень щодо кредитування підприємств галузі та підтримки галузі на державному рівні.

Основною рибною продукцією внутрішніх водоемів України була і залишатиметься в перспективі свіжа риба різних періодів, тому важливими питаннями для підприємств, які її поставляють на ринок, є умови вирощення і відгодівлі риби, якість мальків та екологічний стан водоймища.

В Україні є значні площі внутрішніх водоемів, придатні для вирощення риби. Наявність водного фонду для вирощення об'єктів аквакультури перевищує 1 млн. га. За наявністю водного фонду Україна посідає друге місце в Європі (після Росії). На рис. 1 розглянемо розподіл водного фонду [2].

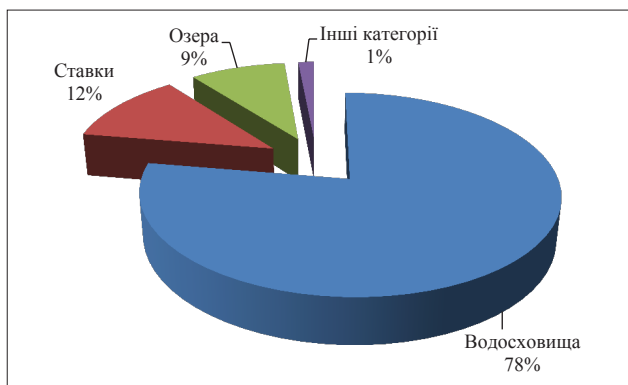

Рис. 1. Розподіл водного фонду України в 2015 р.

Джерело: [4]

Переважаюча кількість ставків і озер, в яких здійснюють риборозведення, перебуває в оренді підприємств-рибогосподарств. Основні зусилля такі господарства спрямовують на вирощення і реалізацію у свіжому вигляді рослиноїдних порід риби – коропа і різних видів товстолобика, які мають постійний і стабільний попит із боку споживачів. При цьому для отримання позитивного економічного ефекту від рибальства господарства мають комплексно вирішувати питання розведення риби, її вилову та доставки до кінцевого споживача. Переважаюча більшість рибогосподарств під час вирощення товарної риби використовує дворічний цикл, за допомогою якого підприємство протягом двох вегетаційних періодів одержує товарну продукцію масою 0,4–0,5 кг.

Для підвищення економічної ефективності вирощування товарної риби у внутрішніх водах, насамперед штучних, важливим є догляд за ставками і водосховищами, в яких планується здійснювати промислове рибальство.

В Україні наявна значна кількість малих, так званих «технологічних», водоймищ (відстійників, охолоджувачів та ін.). На таких водоймищах можливе ведення товарного рибництва за умов взаємозгодженості організаційно-економічних відносин між підприємствами – власниками водних об'єктів і водокористувачами у разі, коли власне промислове підприємство не зацікавлене у самостійному веденні даного виду економічної діяльності. Специфічність даних водних об'єктів полягає у практично повній відсутності умов для природного відтворення риби через низький рівень природної кормової бази, якісних показників води, тому рибогосподарства використовують їх як нагульні водоймища. Такий вид рибництва дає змогу значно оптимізувати використання штучних кормів, розвиваючи при цьому екологічно чисту та ресурсо- й енергозберігаючу технологію розведення високоякісної цінної риби [3].

Якщо економічна діяльність із рибальства у внутрішніх водах спрямована насамперед на вирощування та відгодівлю риби, то у зовнішніх водах вона полягає у виявленні значних скупчень риби та її вилові, а також транспортуванні до кінцевого споживача й умов перевезення продукції.

Фонд рибогосподарських водних об'єктів України становить 15 633,5 тис. га прибережних ділянок Чорного та Азовського морів, 18 заток зазначених морів площею 1 620,1 тис. га, 21 лиман площею 267,4 тис. га [4].

Для рибогосподарських підприємств, що займаються морським виловом рибопродукції, важливим завданням ефективної діяльності є наявність сучасної матеріально-технічної бази у вигляді флоту та наземного транспорту. В Україні функціонує чотири морські рибні порти: Севастопольський морський рибний порт, Керченський, Іллічівський та Маріупольський. Їх перевалочні потужності та інфраструктура здатні в повному обсязі приймати рибні судна, здійснювати їх вивантаження та обслуговування [5].

Україна є членом близько десяти міжнародних організацій, які створені для регулювання відносин між державами у галузі використання ресурсів Світового океану, екології морів, а також ведення рибальства. У межах цих організацій нашої державі надаються квоти щодо здійснення промислового видобування водних живих ресурсів у цілому та ведення промислового вилову риби зокрема. Однак через практичну відсутність вітчизняного океанічного флоту вказані квоти використовуються не в повному обсязі, що в майбутньому може призвести до відмови у праві рибальства у Світовому океані взагалі. Так, вітчизняними підприємствами в 2015 р. не здійснювався вилов риби та добування інших водних живих ресурсів у відкритій частині [6].

При цьому ми вважаємо, що відмовлятися від квот на вилов риби через відсутність матеріально-технічної бази є неприпустимим, оскільки в майбутньому ми вже не зможемо їх отримати через надзвичайно складні умови їх відновлення. Більше того, слід брати участь у новостворюваних міжнародних організаціях у даній галузі. Так, надзвичайно перспективною, з огляду на це, є міжнародна Організація з питань рибальства в південній частині Тихого океану. Цей регіон важливий для будь-якої держави, тому участь у ній, отримання квот, їх освоєння, а також безпосе-

редня присутність українського рибальського флоту в тихому океані носять стратегічне значення як для продовольчої (як джерело наповнення вітчизняного ринку морепродуктами й рибною продукцією), так і політико-економічної безпеки.

Державний комітет рибного господарства щорічно встановлює ліміти на вилов риби й інших водних живих ресурсів у водних об'єктах загальнодержавного значення, однак через низький рівень фінансування комітету на заходи з незаконного вилуви риби (насамперед, це відсутність сучасних кораблів та суден спостереження за водними об'єктами для запобігання протиправному рибальству) цей ліміт значно перевищується браконьєрським шляхом.

13 жовтня 2016 р. було підписано Закон «Про ратифікацію Фінансової угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком» № 1530-VIII. Ця угода є першим ефективним кроком у розширенні фінансового забезпечення розвитку галузі рибництва. Вона спрямована на підтримку аграрного сектора, зокрема окремих напрямом у ній виділено фінансування підприємців аквакультури та рибного господарства. У цілому Угода передбачає можливість залучити 400 млн. євро на 12 років з чотирирічним пільговим періодом. Відповідні кошти планується спрямувати на модернізацію рибного господарства й аквакультури в Україні.

17 лютого 2017 р. відбулася перша в Україні конференція в рибній галузі Fish and Seafood – 2017, організатором якої була Рада з питань експорту продовольства (UFEB) [7].

Для ефективного функціонування галузі рибництва слід провадити фінансове забезпечення за такими напрямками:

- фінансування досліджень, адже вони мають першочергове значення для виробництва і забезпечення населення рибною продукцією та гарантують продовольчу безпеку держави;
- вдосконалення державного фінансування розвитку інфраструктури ринку риби;
- підтримка розвитку галузі рибальства, яка б ґрунтувалася на принципах ефективності використання ресурсів, інновацій, конкурентоспроможності та науковості;
- розвиток сфери реалізації та переробки продукції.

Підприємці, науковці, представники влади та експерти рибної галузі обговорили поточну ситуацію на ринку риби та морепродуктів, кооперацію виробника та переробника, державну політику з розвитку галузі та відкриття іноземних ринків.

Щодо питання фінансування галузі рибництва, то на конференції голова Державного агентства рибного господарства України Ярема Ковалів повідомив таке: «...відбулася робоча зустріч з Європейським інвестиційним банком. Очікуємо що приблизно у квітні-травні всі формальні процедури завершаться і ці кошти стануть доступними до отримання нашими підприємствами».

Голова Державного агентства рибного господарства України зазначив, що Європейський інвестиційний банк погодився створити для рибницьких підприємств консультаційну групу, яка допомагатиме готувати необхідні документи для отримання кредиту.

У державному бюджеті на 2017 р. передбачено фінансування програми «Селекція у рибному господарстві та відтворення водних біоресурсів у внутрішніх водоймах та в Азово-Чорноморському басейні» у розмірі 40 млн. грн.

Альтернативним механізмом фінансового забезпечення розвитку аквакультури може бути залучення

коштів з інших джерел, а саме використання власного капіталу підприємств, зменшення податкового тиску через запровадження спеціальних режимів та механізмів непрямого оподаткування.

Необхідно зазначити, що рибогосподарським підприємствам необхідно постійно вкладати кошти в модернізацію власного підприємства, оновлювати матеріально-технічну базу, підвищувати капіталізацію підприємства. Одночасно з розвитком рибогосподарських підприємств, нарощенням вилову і переробки рибної продукції доцільно суттєво підвищити рівень контролю її якості. Насамперед необхідно заборонити ввезення нелегальної риби та сировини для переробки, які не пройшли сертифікації. Слід посилити контроль над мережами супермаркетів, магазинів, особливо ринків і стихійних точок продажу. У разі виявлення несертифікованої продукції на реалізаторів слід накладати значні штрафні санкції, включаючи позбавлення свідоцтва на відповідний вид діяльності.

Необхідно разом із цим збільшити кількість центрів сертифікації та якісної оцінки продукції як державного, так і приватного характеру; при цьому державні центри обладнувати сучасними засобами вимірювання за кошти державного бюджету, а ринкові – за рахунок відсотка з орендної плати за місце торгівлі.

Підвищувати якість продукції на підприємстві безпосередньо слід за рахунок запровадження новітніх інноваційних технологій, насамперед, у процес обробки продукції та її пакування.

Висновки. Отже, фінансове забезпечення сталого використання водних біоресурсів підприємницької галузі рибництва повинно базуватися на створенні дієвого фінансового механізму його функціонування. Одночасний розвиток усіх елементів механізму спричинить синергійний ефект розвитку ринку рибної продукції, що в кінцевому підсумку підвищить економічну ефективність діяльності рибогосподарських підприємств, їх конкурентоспроможність як на вітчизняному, так і на зовнішньому ринках, а кінцевим споживачам надасть широкий асортимент рибної продукції та її переробки високої якості за доступною ціною.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андрійчук В.Г. Метод аналізу оболонки даних у вимірі та оцінці ефективності діяльності підприємств / В.Г. Андрійчук, Р.В. Андрійчук // Економіка АПК. – 2011. – № 7. – С. 81–87.
2. Вахович І.М. Фінансове забезпечення розвитку сільських територій / І.М. Вахович, В.Ю. Дорош, М.В. Андріюк // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». – 2013. – № 8. – С. 63–74.
3. Гоголь О.М. Аналіз програми розвитку рибного господарства Харківської області на 2013–2017 роки / О.М. Гоголь // Людина та довкілля. Проблеми неокolonії. – 2013. – № 3–4. – С. 153–159.
4. Козоріз М.А. Фінансові ресурси домашніх господарств: проблеми формування і використання / М.А. Козоріз, Л.В. Ключник // Регіональна економіка. – 2014. – № 1. – С. 18–25.
5. Колотуха С.М. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: формування та використання в умовах економічної нестабільності / С.М. Колотуха, В.П. Бечко, Л.Л. Кравцова // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. – 2016. – № 3. – С. 29–37.
6. Чурсіна К.О. Правові аспекти поняття «водні ресурси» / К.О. Чурсіна // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Повна. – 2013. – Вип. 182(1). – С. 188–192.
7. Яркіна Н.М. Рибне господарство України як складова рибогосподарського комплексу: тенденції, проблеми, перспективи / Н.М. Яркіна // Економічний часопис – XXI. – 2013. – № 3–4(1). – С. 75–78.